

Korányi Sándor Utcai Kórház, Budapest
Urológiai Osztály
(osztályvezető főorvos: Kottász Sándor dr.)

Rowatinex kapszula hatékonyságának vizsgálata ESWL-kezelés után keletkezett kőfragmentumokra

Siller György dr., Kottász Sándor dr., Pálfi Zoltán dr.

ÖSSZEFOGLALÁS:

CÉL: ESWL-kezelést követően irodalmi adatok szerint 20–72% gyakorisággal számolhatunk reziduális fragmentumok jelenlétével. Vizsgálatainkkal azt kívántuk bizonyítani, hogy a terpén-származékokat tartalmazó Rowatinex kapszula hatékonyan segíti elő a kőtörmelék távozását.

BETEG ÉS MÓDSZER: Szövődménymentes vesekövesség miatt végzett ESWL-kezelés után 50 betegnél (28 férfi, 22 nő, 44, 36 év [22–67]), alkalmaztuk a Rowatinex kapszulát, bő folyadékbevitel mellett. Röntgen- és UH-vizsgálattal, betegkérdezéssel követtük a kőfragmentumok útját. A vesegörcs okozta fájdalom mérésére vizuális analóg skálát (VAS) alkalmaztunk. Ellenőrző vizsgálatokat a kőűzést követő 14. és 28. napon végeztünk.

EREDMÉNYEK: Az eredményességet a kőtávozás, a fájdalom, a szövődmények és mellékhatások, valamint a beteg compliance szempontjából értékeltük. Kőtávozás: A betegek 84%-a már a kezelést követő napon ürített törmelékét. A 14. napon 30 (60%), a 28. napon 41 (82%) kőmentes, 2 (4%) pedig tünetmentes apró reziduális kővel. 5 betegnél panaszt nem okozó, de ismételt kezelést igénylő követ találtunk. 2 betegnél panaszt okozó vagy 5 mm-nél nagyobb kő maradt vissza. Fájdalom: A kezelési megelőzően a betegek 78%-ának volt a vesekövességgel összefüggő fájdalma. A 14. napon 42 (84%), a vizsgálat befejezésekor 47 (94%) panaszmentes.

KÖVETKEZTETÉS: Rowatinex kapszula alkalmazásával a kezelést követő 28. napon 82% kőmentességet értünk el, ami az irodalmi adatokkal egybevetve 3 hónap után szokványos. A reziduális kövek számának csökkentésével megelőzhetőek a későbbi költséges, a beteg számára megterhelő további intervenciók.

EFFECT OF ROWATINEX ON EXPULSION OF POST ESWL RESIDUAL CALCULI

OBJECT: Following ESWL residual fragments are expected in 20–72% of patients in literature. Effect of Rowatinex (a terpene mixture) on expulsion of residual calculi was studied in Ibis trial.

PATIENTS AND METHOD: 50 patients (28 male, 22 female, average age 44.36 yrs [22–67]) with kidney stones, without complication were treated with Rowatinex and additional high fluid intake, following ESWL.

The movement of debris was monitored by X-ray, ultrasound and interviews. To assess intensity of colic pain a visual analogue scale was applied. Controls were on day 14. and 28.

RESULTS: Evaluations was based on expulsion of calculi, pain intensity, complications, side effects and patient compliance. Elimination: 84% of patients excreted debris on day 1 following ESWL. 30 patients (60%) on day 14. and 41 patients (82%) on day 28 were free of calculi. 2 patients (4%) with small asymptomatic stone fragments, 2 (4%) remained with calculi causing symptoms or size bigger than 5 mm. Colic pain: 78% of patients reported colic pain associated with kidney stone. On day 14th 42 patients (84%), on day 28th 47 (94%) were symptom free.

CONCLUSION: By day 28, 82% of patients were free of calculi which state is expected after 3 months in literature. Using Rowatinex decreases the number of residual debris of urinary calculi there by cost occurring by late complications with further intervention on patient can be reduced.

KEY WORDS: extracorporeal shock wave lithotripsy, urinary calculi, drug therapy

---

Bevezetés

A vesekőbetegség magas incidenciája és prevalenciája, valamint a gyakori recidívák miatt népbetegségnek tekinthető. Tóth és Frang adatai alapján Magyarországon a vesekőesség incidenciája 1–2, prevalenciája 2–4%. A nemek közti megoszlás 2:1 a férfiak javára. Az életkor előrehaladtával mind az incidencia, mind a prevalencia fokozatosan növekszik (1, 2, 3).

Hatziandreu (4) vizsgálata szerint az Amerikai Egyesült Államokban 1990-ben, 10 000 lakosra vetítve 7–21 új vesekőbeteget regisztráltak. Minden 1000 kórházi ápolási esemény közül 7–10 vesekőesség miatt vált szükségessé. A kőbetegek 40%-ánál indokolt valamilyen sebészi intervenció, vagy intenzív gyógyszeres kezelés. Ljunghall (5, 6) felmérése szerint az első kő kialakulását követően 9 éven belül 65% valószínűséggel ismét számíthatunk kő kialakulására.

Az ESWL elterjedésével a kőkezelés stratégiája alapvetően megváltozott. A klinikumban megjelent a „klinikailag inszignifikáns reziduális kő” fogalma, ugyanis ESWL-kezelés után a nemzetközi konszenzusnak megfelelően eredményesnek minősítjük a kezelést akkor is, ha nem nagyszámú, panaszt nem okozó, kisméretű fragmentum 3 hónap után is jelen van steril vizelet mellett (7, 8, 9). Mullay (10) szerint az esetek 50%-ában szükséges ismételt SW-kezelés egy éven belül ugyanazon kő miatt.

A lökéshullám-kőkezelést követően a keletkezett kőfragmentumok sorsa igen változatos lehet. Szerencsés esetben maradéktalanul kiürülnek. Más esetekben akár tünetmentesen is visszamaradhatnak fragmentumok az üregrendszerben. Ilyenkor a kőszemcsék növekedhetnek, reaggregálódhatnak, újabb kövek képződésének magjai lehetnek (11). A kövek újraképződésének kedvez az a tény, hogy az SW-kezeléssel a betegnél nem szűnnek meg a kőképződésért felelős metabolikus zavarok. Az újraképződés kockázatát fokozhatja, ha elfolyási akadály van. Az infekttív köveknek magasabb a recidívaaránya (12).

ESWL-kezelés után a tartós kőmentes állapot érdekében alapvető fontosságú tehát, hogy a keletkezett kőfragmentumok maradéktalanul távozzanak, ezért célszerű az eljárást gyógyszeres terápiával kiegészíteni (spasmolitikumok, vizelethajtók, üregrendszer falának motilitását fokozó szerek, analgetikumok, fitoterapeutikumok) (13, 14, 15).

Korábban számos kellős vak vizsgálat bizonyította, hogy a Rowatinex hatékonyan segíti a kisebb húgyúti kövek spontán távozását (16, 17, 18). Az irodalomban azonban olyan közleményt nem találtunk, amely a Rowatinex hatását SW-kezelést követően értékelte volna.

A Rowatinex vékonybélben oldódó lágyzselalin kapszula, amely olívaolajban oldva tartalmaz számos terpénszármazékot. Egy kapszula 31 mg pinent ($\alpha+\beta$), 15 mg camphent, 3 mg cineolt, 4 mg fenchont, 10 mg borneolt, 4 mg anetholt és 100 mg olívaolajat tartalmaz. Az alkotó szerek közül spasmolitikus hatású a camphen, ane-

thol. A vese vérátáramlását fokozza, növeli a vizeletelválasztást, és fokozza a védő hatású glukuronsav-kiválasztást a cineol. Analgetikus hatású a camphen, gyulladáscsökkentő a pinen, borneol és fenchon (19).

Betegek és módszer

A nyílt, prospektív módszerrel végzett vizsgálatba lökeshullám-kőkezelésen átessett 50 beteget vontunk be. A beválasztás a következő kritériumok alapján történt:

- a vese vagy ureter bármely szakaszán elhelyezkedő 20 mm alatti kő,
- szövődménymenles vesekövesség miatt végzett ESWL-kezelés,
- ne legyen elfolyási akadály az elvezető rendszerben,
- az SW-kezelés előtt ne történjen vizeletdeviálás (PCN, DJ),
- 18 év feletti életkor,
- ne legyen súlyos kísérő betegség,
- önkéntes beleegyezési nyilatkozat.

A vizsgálatból kizártuk:

- a gyermekeket, terheseket, szoptató anyákat,
- a szövődményes eseteket,
- nagyméretű köveket,
- máj- és/vagy veseelégtelenségben szenvedőket,
- ismert allergiásokat.

A vizsgálat során kiejtettük azokat a betegeket, akiknél

- szövődmény alakult ki,
- G_3 -nál nagyobb mellékhatást észleltünk,
- akik bármilyen okból nem kívánlak folytatni a kezelést.

A betegeknél részletes laboratóriumi kivizsgálás történt.

Kikérdezéssel tájékozódunk a betegek korábbi köves epizódjairól és aktuális panaszaikról.

Radiológiai vizsgálatokkal pontosan feltérképeztük a kövek számát, elhelyezkedését, nagyságát, az üregrendszer állapotát, az esetleges üregrendszeri tágulat mértékét.

A lökeshullám-kezelést Dornier Compact Mobil lithotriptommal végeztük, anaesthesia nélkül vagy intravénás sedoanalgesiában.

Az SW-kezelés után a betegek 28 napon keresztül napi 3 x 1 kapszula Rowatinet kapnak. Bőséges folyadékfogyasztásra kértük őket, amelynek mértékét a napi vizelelmennyiség függvényében határoztuk meg úgy, hogy lehetőleg a napi vizelet mennyisége a 2,5 l-t meghaladja.

Kontroll vizsgálatokat a beavatkozás utáni első, tizennegyedik és huszonnyolcadik napon végeztünk.

Az adatokat számítógépes feldolgozásra alkalmas adatlapokon rögzítettük.

A vizsgálat során a következő kérdésekre kerestük a választ:

A kőfragmentumok milyen gyorsan távoznak, milyen arányban és mikorra érhető el teljes kőmentes állapot? Milyen gyakorisággal maradnak reziduális kövek, van-e összefüggés a kövek elhelyezkedése, nagysága és a kőmentesség között? A kövek sorsát röntgen- és UH-vizsgálattal követtük. A passzázs-zavar mértékének meghatározását az üregrendszeri tágulat UH-monitorozásával végeztük.

A fájdalom intenzitását vizuális analóg skálán jelöltük. Figyelemmel kísértük a vesegörcsök gyakoriságát, intenzitását és a beteg egyéb kiegészítő fájdalomcsillapítók iránti igényét.

Szövődmények közül elsősorban az okklúziós szövődményeket regisztráltuk. Ennek megítélésére a lázmenetet, pyuriát és a radiológiaképet vizsgáltuk.

Mellékhatásokat a WHO-ajánlásnak megfelelően 0–4-ig gradáltuk. Betegvizsgálattal és kikérdezéssel győződünk meg arról, hogy jelentkezik-e gastrointestinalis, allergiás, valamint központi idegrendszeri mellékhatás.

Eredmények

50 beteg vizsgálati eredményei voltak értékelhetőek. A betegek életkor és nemek szerinti megoszlását az *1. táblázat* mutatja.

50 betegen 56 kő SW-kezelését végeztük. A kövek 45%-a a jobb vesében, 55%-a a bal vesében helyezkedett el. A kezelt kövek nagy része 10 mm alatti (86%), kisebb hányada 11–20 mm-es (14%) nagyságú volt. A kövek elhelyezkedés és nagyság szerinti eloszlását a *2. táblázatban* foglaltuk össze.

A távozott kőszemcsék analízise alapján a 3. táblázatban szereplő kőcsoportokat alakítottuk ki. Az átlagos gyakoriságnál nagyobb számban szerepelnek cisztinkövek. A kövek közül 26 (52%) egykomponensű, 24 (48%) többkomponensű volt.

A kezeléseket a betegek 34%-ánál anesthesia nélkül, 66%-ánál iv. sedoanalgesiában végeztük.

Az átlagosan leadott SW-szám 1841 (1000–3000) volt.

A kőtávozást figyelemmel kísérve azt tapasztaltuk, hogy a betegek 84%-a már a kezelést követő első napon ürített törmeléklet vagy homokot. A többi esetben a kövek változó mértékű dezintegrációját tapasztaltuk.

A 14. napon a betegek 60%-a kőmentessé vált, a többi beteg folyamatosan ürített törmeléklet. Egy kő minimális szerkezeti változást mutatott.

A kezelést követő 28. napon 41 (82%) beteg kőmentessé vált. 2 (4%) betegnél igen kicsi, de radiológiailag kimutatható, tünetmentes kő maradt vissza. 7 (14%) betegnél

1. táblázat: Betegadatok N = 50

	N (%)	átlagéletkor
férfi	28 (56)	47,54 (22–80)
nő	22 (44)	41,18 (22–67)

2. táblázat: Kőadatok N = 56

Elhelyezkedés	0–10 mm N (%)	11–20 N (%)
felső kehely	5 (8,9)	1 (1,7)
középső kehely	18 (32,2)	
alsó kehely	19 (33,9)	3 (5,4)
pyelum		4 (7,1)
ureter felső szakasza	3 (5,4)	
ureter középső szakasza	3 (5,4)	
összesen	48 (85,8)	8 (14,2)

5 mm-nél nagyobb vagy ennél kisebb, de panaszt okozó reziduális követ mutattunk ki. Ezek esetleges ismételt kezeléséről 3 hónap múlva döntöttünk.

A kő elhelyezkedése szerint értékelve az eredményességet azt tapasztaltuk, hogy a felső kehelykövek és az ureterkövek maradéktalanul távoztak. A pyelumkövek 75%-a ürült ki teljesen. Az alacsonyabb sikerráta oka valószínűleg az, hogy a nagyobb méretű vesemedencekövekből könnyen visszacsúszik egy-egy kődarab a kelyhekbe (4. táblázat).

Az üregrendszeri tárgulat alakulását UH-vizsgálattal ellenőriztük. Kehelyköveknél 7,5%, pyelumköveknél 100%, ureterköveknél 75% gyakorisággal alakult ki változó mértékű tárgulat. Az ureterköveknél azonban jelentősebb mértéket öltött, amelynek oka a gyorsan kialakuló kőfüzér lehet. A tárgulat mértéke fokozatosan csökkent, és a vizsgálat befejezésére megszűnt.

3. táblázat: Kőanalízis N = 50

Kőalkotó	N (%)
Caoxalát-dihidrát	7 (14)
Caoxalát-monohidrát	9 (18)
Húgysav	3 (6)
Caoxalát mono- és dihidrát	15 (30)
Cisztin	2 (4)
Caoxalát dihidrát + apatit	6 (12)
Apatit	3 (6)
Húgysav + dihidrát	3 (6)
Struvit	2 (4)
Összesen	50 (100)

4. táblázat: Eredményesség kőtávozás szempontjából

	1. nap		kő- mentes	14. nap		kő- mentes	28. nap	
	kő- mentes	< 5 mm		> 5 mm	< 5 mm		> 5 mm	< 5 mm
felső kehely		5	4	1		5		
középső kehely		14	2	7	8	1	12	3
alsó kehely		18	1	12	7		15	4
pyelum		3	1	2	2		3	1
ureter felső szakasza		3		3			3	
ureter középső szakasza		3		2	1		3	

	kezelés előtt	1. nap	14. nap	28. nap
fájdalommentes	11 (22%)	14 (28%)	42 (84%)	47 (94%)
enyhe fájdalom	29 (58%)	29 (58%)	7 (14%)	2 (4%)
közepes fájdalom	8 (16%)	6 (12%)	1 (2%)	1 (2%)
erős fájdalom	2 (4%)	1 (2%)		

A kezelés megkezdése előtt 11 (22%) beteg panaszmentes volt. Ezek döntő többsége UH-vizsgálat során felismert kehelykő volt. 29 (58%) beteg enyhe, 8 (16%) közepes fájdalomról számolt be. 2 betegnek (4%) volt erős, maior analgetikumot igénylő vesegörcse. A kezelést követően a fájdalom intenzitása lényegesen nem változott, egy erős, görcsös fájdalom enyhült, az ureterkő zúzását követően javult a vizeletelfolyás. 14. napra az összes beteg 84%-a panaszmentessé vált, 8%-nak volt enyhe, illetve közepes fájdalma, súlyos fájdalma senkinek nem volt. A kezelés befejezésekor 94% fájdalommentes, 4%-nak enyhe, 2%-nak közepes fájdalma volt (5. táblázat).

Rowatinex-kezelés alatt a maior fájdalomcsillapítók iránti igény minimálisra csökkent, egyéb kiegészítő fájdalomcsillapítás is csak ritkán vált szükségessé. Enyhe vesekőlika a kőfragmentumok távozásának természetes velejárója, ezeket a folyamatosan adagolt Rowatinex kapszula eredményesen oldotta.

A vizsgálat során kiegészítő beavatkozást igénylő szövödményt (komplett okklúzió, pyelonephritis, szeptikus állapot, nagy haematoma) nem észleltünk. 2 betegnél alakult ki 48 órán túl tartó lázas állapot, de mivel a kőtörmelék folyamatosan ürült, és UH-vizsgálat során az üregrendszeri tágulat mértéke nem növekedett, parenterális antibiotikus kezelésen kívül egyéb beavatkozást nem igényeltek. Mindkét esetben az SW-kezelést követő első héten alakult ki a pyelonephritis.

Súlyos mellékhatást nem észleltünk. Az esetek 10%-ában jelentkezett enyhe G₁ fokozatú gastrointestinalis mellékhatás (hányinger, hányás, hasmenés kellemetlen szájíz, flatulentia).

Egy beteg panaszkodott enyhe, múló jellegű fejfájásra, amit a gyógyszer szedésével hozott összefüggésbe, egy esetben pedig közepes erősségű fejfájást észleltünk. A gyógyszer szedésének megszakítását azonban ez nem indokolta.

A compliance-re vonatkozó vizsgálataink szerint, a kezelt betegek 96%-a kedvezően fogadta a kapszulás kiszereleési formát. A napi háromszori alkalmazás megfelelő volt. A kapszula könnyen adagolható, megszámlálható (pl. csökkentlátók számára), a dózis könnyen változtatható. A gyógyszer bevétele nem kíván speciális előkészületet, bárhol bevehető. A kapszula alakja, színe miatt más gyógyszerrel nem téveszthető össze. Mivel lényeges mellékhatást nem okoz, használata a betegekben ellenérzést nem kelt. Azon betegek, akik korábban hasonló okból már szedtek egyéb készítményt, a Rowatinex kapszulát jobbnak ítélték meg 84%-ban, hasonlóknak 15%-ban és rosszabbnak 2%-ban. Amennyiben ismételt gyógyszeres kezelés válna szükségessé, a betegek 92%-a ismét a Rowatinex kapszulát választaná, 8% nem tudna dönteni. Az ismételt gyógyszereszedéstől egyetlen beteg sem zárkózna el.

Megbeszélés

Az extracorporalis lökéshullám-kőkezelés noninvazivitásának, eredményességének, megbízhatóságának köszönhetően rohamosan terjedt világszerte, és napjainkra a vese- és ureterkövek 60–90%-ában az első választandó terápiás módszerre vált.

Magyarországon az Országos Urológiai Intézet adatai szerint 1995-ben már 8612 ESWL-kezelés történt, ami az összes kőműtét 72%-át jelenti (20). A jelenleg rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján azonban csak az összes kezelés száma ismert, nem különíthetők el az ugyanazon kövön végzett ismételt kezelések, a recidív és álrecidív kövek miatt végzett beavatkozások.

A recidív, illetve reziduális kövek megkülönböztetése egyébként is gyakran gondot jelent. Az 1 mm alatti kövek már nehezen ismerhetők fel akár röntgen-, akár UH-vizsgálattal. Kohrman adatai szerint a felismert reziduális kövek 1,5–3 éven belül 20–70% gyakorisággal ismét megnőnek. ESWL-kezelés után 1 éven belül 6%, 4 éven belül 20% gyakorisággal jelentkeznek recidív kő, amely nagy valószínűséggel reziduális kő talaján alakul ki (21).

SW-kezelést követően nagyszámú kőfragmentum keletkezik. Ha feltételezzük, hogy egy átlagos nagyságú 15 mm átmérőjű kő egyforma 2 mm átmérőjű darabra esik szét, akkor 420 darab, egyenként 4,2 mm³ térfogatú kőmorzsa keletkezik, amelyek együttes felszíne 5275 mm². Figyelembe véve, hogy a metabolikus zavarok változatlanul fennállnak, rendkívül nagy a reziduális kő kockázata az újabb kövek kialakulásának veszélye miatt.

Irodalmi adatok szerint 3 hónap múlva SW-kezelés után 26% (18–50) gyakorisággal kimutatható kisméretű, panaszt nem okozó kő a vesében (6. táblázat) (22, 23, 24, 25, 26).

A nagy számban végzett ESWL-kezelés, a nagy mennyiségű kőfragmentum, a magas reziduális kőráta, a gyakori kőrecidíva és a feltehetőleg nagyszámú fel nem ismert maradvány kő miatt intenzív gyógyszeres kezeléssel törekedni kell a kőmentes állapot elérésére. A klinikailag inszignifikáns reziduális kőfragmentumok 5 év távlatában panaszt okoznak és/vagy valamilyen ismételt intervenciót indokolnak (27). A későbbi sikeres kő-metaphylaxisnak is a teljes kőmentesség az alapja.

ESWL-kezelés után alkalmazott Rowatinex-kezeléssel egy hónap múlva 82%-ban kőmentes állapotot értünk el. A kezelés folytatása a teljes kőmentes állapot eléréséig indokolt. Nem elhanyagolható a kérdés gazdasági vetülete sem, mivel egy olcsóbb gyógyszeres kezeléssel költséges kórházi elhelyezést igénylő beavatkozást lehet kiváltani.

6. táblázat: Reziduális kövek gyakorisága ESWL után

Szerző (közlés ideje)	kőméret	kőmentes (%)	< 4 mm (%)	> 4 mm (%)
Rassweiler (1990)	< 10 mm	73	17	10
	11–20 mm	61	23	16
Guzina (1992)	11–20 mm	64	22	14
Grabe (1992)		38	50	12
Netto (1992)		80	20	
Dickinson (1993)		70	18	12

Irodalom:

1. *Frang D.*: Veseköves megbetegedés kezelése és gondozása, Orsz. Urol. Int. Metodikai levele. 1983, Budapest
2. *Tóth Cs.*: Veseköves betegek gondozása, vesekövek szerkezete. Kandidátusi értekezés. 1979, Budapest
3. Nephrolithiasis húgyúti kövek eltávolításának új lehetőségei. Szerkesztette Götz Frigyes. 1989, Pécs
4. *Hatziendrou, E.E. et al.*: Cost-effectiveness study of the extracorporeal shock-wave lithotripter. Int. J. Tech. Assessment Health Care 1990; 6: 623–632.
5. *Ljungvall, S.*: Incidence of upper urinary tract stones Mineral Electrolyt Metab. 1987; 13: 220–227.
6. *Lingeman, J. E., Preminger, G. M.*: New developments in the management of urolithiasis. Igaku-Shoin New York-Tokio 1996: 151–152, 189–190.
7. *Tolley, D. A., Wallace, D. M., Tiptaft R. C.*: First UK Consensus Conference on Lithotripter Terminology 1989. Br. J. Urol. 1991; 67: 9–12.
8. *Dawson, C., Whitfield, H. N.*: The long-term results of treatment of urinary stones. Br. J. Urol. 1994; 74: 397–404.
9. *Graff, J., Diederichs, W., Schulze, H.*: Long-term followup in 1003 ESWL patients. J. Urol. 1988; 140: 479–483.
10. *Mullay, A. G., Carlson, K. J., Dretler, S. P.*: Extracorporeal shock-wave lithotripsy: slam-bang effects, silent side effects? AJR, 1988; 150: 316.
11. *Fine, J. K., Pak, C. Y. C., Preminger, G. M.*: Effect of medical management and residual fragments on recurrent stone formation following shock wave lithotripsy: J. Urol. 1995; 153: 27–33.
12. *Edward, M. Beck, Robert, A., Reihle, J. R.*: The fate of residual fragments after extracorporeal shock wave lithotripsy monotherapy of infection stones. J. Urol. 1991; 145: 6–10.
13. *Pak, C. Y. C. et al.*: Evidence justifying a high fluid intake in treatment of nephrolithiasis. Ann. Int. Med. 1980; 93: 36–39.
14. *Hosking, D. H. et al.*: The stone clinic effect in patients with idiopathic calcium urolithiasis. J. Urol. 1983; 130: 1115–1118.
15. *Pak, C. Y. C.*: Medical management of nephrolithiasis in Dallas update 1987. J. Urol. 1988; 140: 461–467.
16. *Mukamel, E. et al.*: The value of Rowatinex in the treatment of ureterolithiasis. J. Urol. 1987; 93: 31–33.
17. *Bell, G. D., Doran, J.*: Gall stone dissolution in man using an essential oil preparation. B. Med. J. 1979; 1: 24.
18. *Engelstein, D., Kahan, E., Servadio, C.*: Rowatinex for the treatment of ureterolithiasis. J. Urol. 1992; 98: 98–100.
19. *Asai, J.*: Treatment of urolithiasis with terpene preparation. Rowatinex Literatures 1959 (Fuso Drug. Mfg. Co.)
20. Az országos Urológiai Intézet jelentése, 1995. évi beszámolója. Magy. Urol. 1996; 2: 162–169.
21. *Kahrman, K., Rassweiler, J., Alken, P.*: J. Urol. The recurrence rate of stones following ESWL. World J. Urol., 1980; 123: 1–8.
22. *Rassweiler, J., Alken, P.*: ESWL 90-state of the art. Urol. Res. 1990; 18. Suppl.: 13–23.
23. *Guzina, T. et al.*: Extracorporeal shock wave lithotripsy with Dornier MPL-9000 in 2005 patients. J. Endourol., 1992; 6: 392–402.
24. *Grabe, M. et al.*: Treatment of renal and ureteric stones with lithocut C 3000 lithotripter. J. Endourol., 1992; 6: 403–6.
25. *Neto, N. R., Gustavo, C. L., Claro, J. F. A.*: Extracorporeal shock wave lithotripsy with Lithostar lithotripter. Endourology 1992; 71: 396–400.
26. *Dickinson, A. J. et al.*: The mobile lithotripter an answer for the smaller center. Br. J. Urol. 1993; 71: 396–400.
27. *Streem, S. B., Yost, A., Mascha, F.*: Clinical implications of insignificant stone fragments after extracorporeal shock wave lithotripsy. J. Urol. 1996, 155: 1186–90